

1959 – Klokken en Koper op het Stadhuis - 2019

In Rotterdam wordt op maandag 26 augustus 2019 op het Stadhuis aan de Coolsingel een carillonconcert gegeven in combinatie met een koperensemble. Dat gebeurt wel vaker, maar het is dit keer op de dag af zestig jaar geleden, dat deze combinatie hier voor het eerst te horen was. De toenmalige stadsbeiaardier Leen 't Hart speelde daarbij een belangrijke rol. Het fanfare-orkest Oefening Baart Kunst uit Pernis stond onder leiding van A. den Arend.

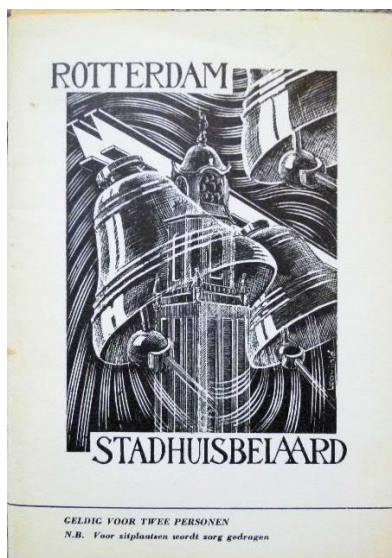
Rotterdam

Leen 't Hart (1920-1991), sinds 1957 stadsbeiaardier van Rotterdam, stelde voor de derde keer een serie zomerconcerten samen op woensdagavonden op de beiaard van het Stadhuis aan de Coolsingel. Deze concerten werden aangekondigd in de dagbladen. Het publiek in de stadhuistuin kreeg een gratis programmaboekje voor de gehele serie. Daags na de concerten verschenen recensies in de krant, een unicum in Nederland.

Van de zeventien concerten in de periode van 20 mei tot en met 3 september 1959 nam 't Hart er zelf negen voor zijn rekening. Voor de acht andere concerten nodigde hij gastbeiaardiers uit. Dat waren Peter Bakker, Ferdinand Timmermans, Arie Peters, Cor Don, Anton van Ooik, Frans Vos, Jaap van der Ende en Hein de Ligt.

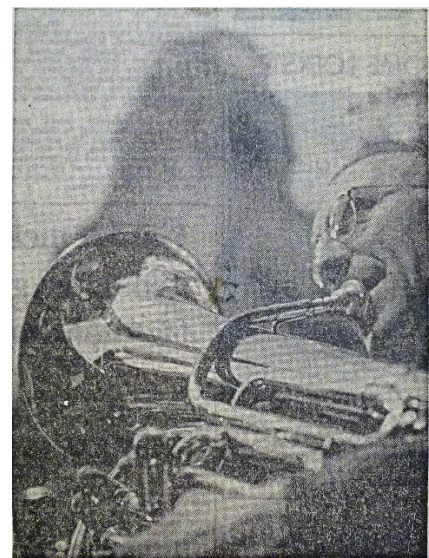
Dit artikel belicht in het bijzonder het concert van woensdag 26 augustus 1959, omdat behalve het carillon ook een fanfare orkest te horen was.

Programmaboekje 1959

Leen 't Hart 1960

De Tijd, 27 augustus 1959

Communicatie en transpositie

De combinatie carillon met orkest was al elders geprobeerd maar altijd met twijfelachtig resultaat. In Leiden, 's-Hertogenbosch en Delft strandde men ondanks telefonische verbindingen steeds op onvoldoende contact tussen beiaardier en dirigent.

Leen 't Hart had in Delft ervaring opgedaan met de combinatie beiaard met orkest, waarbij het orkest op de Markt voor het Stadhuis was opgesteld, op enige afstand van de toren. Het ging hier trouwens om een studenten symfonie-orkest. In Rotterdam moest een kabelverbinding - van 120 meter - met microfoons en luidsprekers het contact tussen beiaardier en dirigent mogelijk maken. Het orkest kreeg een plaats in de daktuin van de voorbouw van het Stadhuis. 't Hart was zich bewust dat het carillon iets vóór het orkest uit moest spelen.

Een ander probleem werd veroorzaakt door een verschil in toonhoogte tussen carillon en koperblazers. De instrumenten van het orkest stonden in Bes, de stemming van het carillon was gebaseerd op A. Het verschil van een halve toon werd op ambachtelijke wijze opgelost. Alle verbindingen tussen klavier en klepels werden losgemaakt en een positie hoger weer aangehaakt. Iemand van Gemeentewerken had daar een hele dag aan gewerkt.

Programma

Het boekje dat bij het eerste concert was verschenen bevatte het programma voor dit bijzondere concert nog niet. Maar uit de recensies kon het programma min of meer worden gereconstrueerd. Er waren soli op het carillon, twee items met samenspel en enkele nummers door het orkest alleen.

Reconstructie van het concertprogramma

	Componist	Titel	Uitvoerenden
1	Willem de Vries	prelude	beiaard
2a	Valerius	Hoe groot O Heer	Fanfare
2b	John Goss	Hymn	Fanfare
3a	Willem de Fesch	Gavotte	Beiaard
3b	Baldasare Galuppi	Andante	Beiaard
3c	Johann S. Bach	Menuet	Beiaard
4	Arie den Arend	Suite Uyt de muziekkamer	Fanfare
5a	Willem Pijper	Passepied	Beiaard
5b	Jef van Hoof	Menuet	Beiaard
5c	Staf Nees	Fantasia	Beiaard
6	Leen 't Hart	Valerius Suite	Beiaard + fanfare
7	Nikolaus Decius	Allein Gott in der Hoh sei Ehr	Beiaard + fanfare
toegift		Dankt, dankt nu allen God	Beiaard + fanfare?

Leen 't Hart had speciaal voor de gelegenheid de 'Valerius Suite' gecomponeerd, bestaande in drie delen, elk gebaseerd op een lied uit 'Valerius' Gedenck Clanck', namelijk 'O Nederland let op uw zaak', 'Here kere van u af' en 'Merck toch hoe sterck'. Van het koraal 'Allein Gott in der Höh' sei Ehr' van de zestiende-eeuwse Oost-Duitse componist Nikolaus Decius had hij een bewerking gemaakt.

Recensies

Van dit concert zijn zes recensies bekend. Hieronder worden die recensies geparafraseerd. Compositorisch uitstekend geschreven en fraai van inventie bleek de 'Valerius Suite' te zijn. Terecht liet 't Hart hierin het orkest domineren en gaf de beiaard een in zekere zin secundaire functie, zonder evenwel aan het zelfstandig solistisch karakter van het instrument afbreuk te doen. Dit kwam dan ook door de ranke en tintelend-virtuoze omspelingen van de melodische lijnen prachtig tot zijn recht. Aanvankelijk waren in de Valeriusbewerkingen wat ongelijkheden, maar gaandeweg werd een fraaie eenheid bereikt. De figuraties van het klokkenspel tegen de zachtgeblazen koraalmelodie hadden een mooi effect.

Een goede vondst was de echowerking van de klokken in 'O, Nederland let op uw zaak' en een uitstekende compositie was 'Merk toch hoe sterk' met de afwisseling van tromgeroffel en klokkenklank in het slot.

Ook de bewerking van de melodie "Allein Gott in der Höh' sei Ehr" van de zestiende-eeuwse componist Nik. Decius, klonk voortreffelijk en bleek een knap werkstuk te zijn.

Terecht heeft Leen 't Hart het voortdurend samengaan van beide elementen vermeden, want dan zou voor alle medewerkers zenuwslopend zijn geweest. Hij heeft het gezocht in wisselspel met hier en daar een stuk samenspel, en dat bleek een zeer gelukkige oplossing te zijn. Het concerterende element bleef zodoende behouden, zonder dat de uitvoerenden de kans krijgen langs elkaar heen te werken. Zijn kennis van de beiaard maakt het 't Hart bovendien mogelijk, zó te schrijven dat het verschil in stemming geen brokken maakt.

De luisterplaats

De binnenplaats van het Stadhuis bleek een ideale concertplaats voor blaasmuziek te zijn. Het fanfarekorps, meermalen prijswinnaar in landelijke concoursen, deed zijn roem alle eer aan. De belangstelling was overweldigend. Er waren ruim driehonderd bezoekers. Alle beschikbare banken werden aangesleept, de rand van de fontein zat helemaal vol, net als de treden van het bordes onder de raadzaal en de randen langs de stoepen. Sommige toehoorders moesten zelfs staan bij gebrek aan voldoende zitplaatsen!

Het is te hopen dat heel velen van hen tot de ontdekking zijn gekomen, dat beiaardspel niet zomaar wat getingel is, maar dat Leen 't Hart er werkelijk Kunst van weet te maken. Hoe men dat heeft gewaardeerd bleek wel uit het langdurige en hartelijke applaus aan het slot, waar als toegift een bewerking van het koraal 'Dankt, dankt nu allen God' op volgde.

Na afloop van het concert zijn de medewerkers door de Beiaardcommissie in de trouwhal ontvangen en met thee en een koekje onthaald.

Epiloog

Dit concert in 1959 was het begin van een verdere ontwikkeling. Leen 't Hart heeft in de jaren 1960 tot en met 1963 in Rotterdam een dergelijk concert met een combinatie van klokken en koper nog vier maal herhaald. De 'Valerius Suite' stond in 1960 en 1961 opnieuw op het programma. In 1961 speelde 't Hart bovendien de première van 'De Geuzen', een compositie van Wim Franken (1922-2012). Franken had hiervoor een opdracht gekregen van de Rotterdamse Beiaard Commissie. Het werk is uitgegeven bij Donemus in Amsterdam. In 1962 voerde 't Hart 'De Geuzen' opnieuw uit.

In 1963, het vijfde concert in deze combinatie, speelde 't Hart een nieuwe eigen compositie, 'Drie stukken voor Beiaard en Fanfare', met de delen 'Cortège', 'Chant du Soir' en 'Choral'. Ook deze compositie was ontstaan in opdracht van de Rotterdamse Beiaard Commissie. De journalist Go Dersjant schreef in het Rotterdamsch Nieuwblad: Nu waren er heel wat gedeelten waarin de blaasinstrumenten en de beiaard gezamenlijk en voortreffelijk klonken. Feestelijke fanfares schalden in de 'Cortège', bijzonder zangerig was de 'Chant du soir', met fraaie trompetsoli en een vondst was het statig geblazen 'Koraal' met de vlugge tussenspelen op de beiaard. Dit werk is in 't Harts eigen aantekeningen gedateerd op 1961 en hij gaf het in 1968 uit in het fonds van de Nederlandse Beiaardschool onder nummer Har 33. Het is niet duidelijk waarom deze concerten na 1964 niet werden voortgezet. Oefening Baart Kunst uit Pernis bestaat Anno 2019 nog steeds.